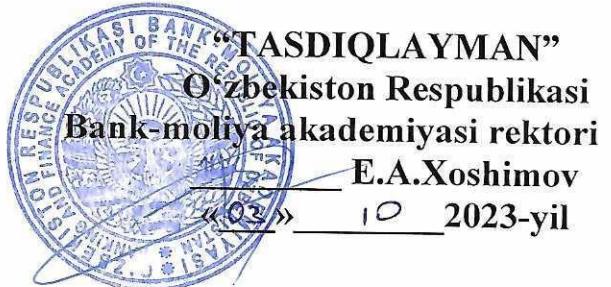

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
BANK-MOLIYA AKADEMIYASI**

**70410401 – “DAVLAT MOLIYASI VA XALQARO MOLIYA”
MAGISTRATURA MUTAXASSISLIGI BO‘YICHA MUTAXASSISLIK
FANLARIDAN KIRISH SINOVLARI
("MOLIYA" VA "XALQARO MOLIYA" FANLARI)**

DASTURI

Toshkent – 2023

*Fan bo'yicha magistraturaga kirish sinovlari dasturi Bank-moliya akademiyasi
Kengashining 2023-yil «03» 10 dagi 2-sonli majlis bayonnomasi bilan
ma'qullangan.*

“TAVSIYA ETILGAN»

**“Moliya va moliyaviy texnologiyalar” kafedrasi majlisida
muhokama qilingan va tavsiya etilgan**

Kafedra mudiri Nurzat M. Pulatova
(kafedra majlisining “2” - sonli bayonnomasi
“28” 09 2023-yil)

Tuzuvchi:

Pulatova M.B.

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya
akademiyasi “Moliya va moliyaviy texnologiyalar”
kafedrasi mudiri, PhD., dos.

Taqrizchilar:

Safarova N. A.

Toshkent moliya instituti “Moliya” kafedrasi
dotsenti, PhD.

Kuziev R. R.

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya
akademiyasi “Soliq siyosati” kafedrasi mudiri, PhD.

Kirish

Mamlakatda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar samarasi ko‘p jihatdan ta’lim sohasida kadrlar tayyorlash bilan chambarchas bog‘liq. Kelajakda mamlakatimiz jahon innovatsion indeksiga ega 50 ta davlat qatoriga kirish istagida ekani inobatga olinsa, mazkur yo‘nalishda kadrlar tayyorlash jarayonini zamon talablari darajasida olib borish muammosi dolzarbdir. Bundan tashqari, keyingi yillarda mamlakatimizda moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, ta’lim mazmuni, ta’lim tizimini tashkil etishda shakl va uslublar samaradorligini oshirish borasida salmoqli ishlar amalga oshirildi.

Davlat moliyasi va xalqaro moliyani samarali tashkil etish strategiyasini to‘g‘ri belgilash mamlakat iqtisodiy taraqqiyotida va xalq turmush faravonligini oshirishda alohida ahamiyat kasb etadi.

Dastur O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-sonli, 2019-yil 29-oktabrdagi “Ilm-fan va ilmiy faoliyat to‘g‘risida”gi O‘RQ-576-sonli Qonunlari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi, PF-60-sonli, 2021-yil 13-apreldagi “Kapital bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6207-sonli, 2019-yil 8-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” gi PF-5847-sonli Farmonlari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 17-yanvardagi “Kapital bozorini qo‘llab-quvvatlashning samarali mexanizmlarini joriy etishga doir qo‘sishma chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-90-sonli Qarori asosiy qoidalariiga muvofiq ishlab chiqilgan.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, 70410401 – “Davlat moliyasi va xalqaro moliya” magistratura mutaxassisligiga tinglovchilikka o‘qishga qabul qilinayotgan nomzodlardan quyidagi bazaviy mavzular bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishlari talab qilinadi.

ASOSIY QISM

“MOLIYA” MUTAXASSISLIK FANI

1-mavzu. Moliyaning mohiyati va funksiyalari

Moliya va davlatning vujudga kelishi, uning resurslarga bo‘lgan ehtiyojining rivojlanishi. Mamlakat iqtisodiyotining ahvoli va moliya. Moliyaning moddiy mazmuni. Moliya iqtisodiy kategoriya sifatida. Moliyaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati. Moliyaning funsiyalari va moliya mexanizmi. Moliyaning taqsimlash va nazorat funsiyalari. Xorijiy iqtisodchilarning moliyaga oid nazariyaları.

2-mavzu. Moliyaviy siyosat

Moliyaviy siyosatning mazmuni va tamoyillari. Moliyaviy boshqaruvning barcha tizimi davlatning moliyaviy siyosatiga asoslanishi. Moliyaviy siyosatning moliyaviy boshqaruv tizimida eng asosiy element hisoblanishi. Moliyaviy siyosat davlatning moliyaviy munosabatlar sohasidagi mustaqil faoliyati ekanligi. Moliyaviy siyosatning tarkibiy qismlari.

3-mavzu. Moliyaviy tizim

Moliyaviy tizimning sohalari va bo‘g‘inlari. Moliyaviy tizimning ta’rifi. Davlat moliysi, mahalliy moliya, xo‘jalik yurituvchi subyektlar moliysi va ularning bo‘g‘inlari. Moliyaviy tizimning har bir sohasi va bo‘g‘inida shakllanuvchi pul fondlari hamda ularni daromad manbalari, ulardan foydalanishning o‘ziga xos shakllari va metodlari. Moliyaviy tizim funsiyalari. Moliyaviy tizimni iqtisodiyotni boshqarishdagi roli.

4-mavzu. Moliyani boshqarish

Moliyani boshqarishning mazmun-mohiyati, ta’rifi, maqsadi va vazifalari. Moliyani boshqarishning boshqariladigan (obyektlar) va boshqaruvchi (subyektlar) tizimlar yagonaligidan iboratligi. Moliyani boshqarishning asosiy metodologik tamoyillari, usullari va shakllari. Moliyani boshqarish organlari va ularning vazifalari. Moliya tizimini umumiy boshqarish va uni amalga oshiruvchi organlar.

5-mavzu. Moliyaviy rejalashtirish va prognozlash

Moliyaviy rejalashtirish. Moliyaviy rejalashtirishning ta’rifi. Moliyaviy rejalashtirishning funsiyalari va o‘ziga xos xususiyatlari. Moliyaviy rejalashtirish turlari. Moliyaviy rejalashtirish va moliyaviy reja. Moliyaviy rejalashtirishning harakatlanish doirasi. Moliyaviy rejalashtirishning asosiy vazifalari. Moliyaviy rejalashtirish jarayonining asosiy bosqichlari. Moliyaviy prognozlash. Moliyaviy

prognozlashning huquqiy asoslari. Moliyaviy prognozlashning korxona moliyaviy faoliyatiga ta'siri.

6-mavzu. Moliyaviy nazorat

Moliyaviy nazorat: mazmuni, nazorat sohalari, obekti, predmeti, tizimi, vazifalari, tamoyillari. Moliyaviy nazoratning yo'naliishlari va ularning o'zaro bog'liqligi. Moliyaviy nazorat tizimining elementlari. Moliyaviy nazoratni tashkil etishning tamoyillari. Moliyaviy nazoratning qamrab olish sohasi. Moliyaviy nazoratning predmetini ifodalovchi moliyaviy ko'rsatkichlar. Moliyaviy nazorat moliya funsiyalarining amalga oshirilish shakli ekanligi. Moliyaviy nazorat sohalari: davlat moliyaviy nazorati, nodavlat moliyaviy nazorati. Moliyaviy nazoratning oldida turgan eng asosiy vazifalar.

7-mavzu. Davlat budgeti

Davlat budgetining mohiyati, funsiyalari va ahamiyati. Davlat budgetining vujudga kelish sabablari va rivojlanish tendensiyalari. Davlat budgetining iqtisodiy mazmuni. Davlat budgeti – mamlakatning asosiy moliyaviy rejasi. Davlat budgeti yordamida ifodalanadigan moliyaviy munosabatlar. Davlat budgeti uchun xarakterli bo'lgan xususiyatlari. "Davlat budgeti" tushunchasiga terminologik jihatdan qo'shiladigan boshqa tushunchalar. Davlat budgeti daromadlari. Davlat budgeti harajatlari.

8-mavzu. Davlat maqsadli jamg'armalari

Davlat maqsadli jamg'armalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati va ahamiyati. Davlat maqsadli jamg'armalarining ta'rifi. Davlat maqsadli jamg'armalarining xususiyatlari. Davlat maqsadli jamg'armalarini tashkil etishning obektiv zarurligi va shart-sharoitlari. Davlat maqsadli jamg'armalarining vazifalari. Davlat maqsadli jamg'armalarini tashkil etishga ta'sir etuvchi asosiy omillar. Davlat maqsadli jamg'armalarini tashkil etish tartibi va ularni shakllantirish metodlari.

9-mavzu. Davlat krediti

Davlat kreditining mazmun-mohiyati va funsiyalari. Davlat kreditining subyektlar o'rtasida vujudga keladigan iqtisodiy munosabatlar majmuidan iborat ekanligi va unda davlatning qanday sifatlarda maydonga chiqishi. Davlat kreditida davlatning kafilga aylanishi. Davlat tomonidan kafolatning berilishi va markazlashtirilgan pul fondidagi o'zgarishlar. Kreditning bir turi sifatida davlat krediti klassik moliyaviy kategoriyalardan, xususan, soliqlardan farq qiluvchi o'ziga xos jihatlari.

10-mavzu. Uy xo‘jaliklari moliyasi

Moliya munosabatlarining umumiy tizimida uy xo‘jaliklari moliyasi. Uy xo‘jaligining ta’rifi. Uy xo‘jaligiga tegishli bo‘lgan xarakterli xususiyatlar. Uy xo‘jaliklari moliyasining har bir davlat moliya tizimining ajralmas tarkibiy qismi hisoblanishi va uning moliyaviy ahamiyati.

2-MODUL. MOLIYA: AMALIY JIHATLAR

13-mavzu. Zamonaviy moliyaning mazmun-mohiyati va uni o‘rganishning obektiv zarurligi

Zamonaviy moliyaning mazmun-mohiyati. Zamonaviy moliyaning o‘ziga xos xususiyatlari. Moliyaviy nazariyaning konsepsiyalari va modellari. Moliyaviy nazariya tayangan doktrina. Zamonaviy moliyani o‘rganishning obektiv zarurligi, sabablari va ahamiyati. Shaxsiy pul mablag‘larini samarali boshqarish va moliya. Moliya va biznes olamida muvaffaqiyatli faoliyat ko‘rsatish. Qiziqarli va foydali kareraga erishish va moliya. Moliya va mamlakatning iqtisodiy siyosatiga ta’sir ko‘rsatuvchi ongli fuqarolik qarorlari qabul qilish imkoniyatiga ega bo‘lish. Tafakkurni kengaytirish va moliya.

14-mavzu. Zamonaviy moliyaning fundamental masalalari

Biznesning tashkiliy shakllari va ularning moliyaviy qarorlar qabul qilishga ta’siri. Mulkka egalik huquqi (mulk)ni boshqaruvdan ajratishning moliyaviy sabablari. Korporativ menejmentning asosiy vazifasi va uning moliyaviy jihatlari. Bozor intizomi: kompaniyalarining “yutib yuborilishi” va uning moliyaviy oqibatlari. Korporatsiyada moliyachining tutgan o‘rni.

15-mavzu. Moliyaviy qarorlar

Moliyaviy qaror. Uning o‘ziga xos xususiyatlari. Uy xo‘jaliklari qabul qiladigan moliyaviy qarorlar va ularning asosiy tiplari: pul mablag‘larini iste’mol qilish va jamg‘arish to‘g‘risidagi qarorlar, investitsion qarorlar, moliyalashtirish xususidagi qarorlar, riskiy boshqaruv haqidagi qarorlar. Insoniy ehtiyojlar va moliya nazariyasiga muvofiq ularning moliyaviy qarorlar qabul qilishda aks etishi. Firmalar qabul qiladigan moliyaviy qarorlar. Firmalar qabul qiladigan moliyaviy qarorlarga ta’sir qiluvchi asosiy omillar. Jismoniy va moliyaviy kapital.

16-mavzu. Moliyaviy oqimlar

Iqtisodiy resurslarning vaqt bo‘ylab, davlat chegarasi orqali va iqtisodiyotning bir tarmog‘idan boshqasiga o‘tish usulini ta’minlash. Riskni boshqarish usullarini ta’minlash. Savdoga imkon yaratadigan hisob-kitobni amalga oshirish va kliring usullarini ta’minlash. Moliyaviy resurslarni birlashtirish va turli korxonalarda

egalikning bo‘linishi mexanizmi. Iqtisodiyotning turli tarmoqlarida qaror qabul qilishning markazlashtirilmagan jarayonini muvofiqlashtirish imkonini beradigan narx-navo axboroti. Stimullahtirishning psixologik muammolarini hal qilish.

17-mavzu. Moliyaviy innovatsiyalar

Moliyaviy innovatsiyalar va bozorning “ko‘rinmas qo‘li”. Moliyaviy innovatsiyalarning tadbirkorlar va firmalarning harakatlari natijasida yuzaga kelishi. Innovatsiyalar va texnologiyalarning rivojlanishi.

18-mavzu. Moliyaviy bozorlar

Moliyaviy bozorlar. Zamonaviy moliyaviy bozorning eng umumiyo ko‘rinishlari: pul bozori, kapital bozori, fond bozori, valyuta bozori. Moliyaviy bozorda moliyaviy aktivlarning sotilishi va sotib olinishi. Moliyaviy aktivlarning asosiy turlari: qarz majburiyatlar, aksiyalar, hosilaviy qimmatli qog‘ozlar. Davlat qimmat qog‘ozlarini fond bozorida joylashuvi.

Foiz stavkalari va ularning turlari. Foiz stavkasining darajasiga ta’sir etuvchi omillar. Riskli aktivlarning daromadlik stavkalari va ularning o‘lchash tartibi. Kapital daromadliligi. Qo‘yilgan kapitalning umumiyo daromadliligi. Bozor indekslar va indekslashtirish strategiyasi. Fond indekslari.

19-mavzu. Moliyaviy vositachilar

Moliyaviy vositachilarning umumiyo tarkibi. Banklar. Ularning asosiy funsiyalari. Banklarning turlari. Universal banklar va tijorat banklari. Ixtisoslashtirilgan banklar. Depozit-jamg‘arma tashkilotlari. Jamg‘arma banklari, ssuda-jamg‘arma assotsiatsiyalari va kredit uyushmalari. Sug‘urta kompaniyalari. Ularning asosiy funsiyalari. Sug‘urta polislari. Sug‘urta turlari. Sug‘urta mukofotlari. Pensiya fondlari. Pensiyan rejalishtirish dasturlari. Pensiya dasturlarining turlari. O‘zaro fondlar. Ularning o‘ziga xos xususiyatlari. Investitsion banklar va ularning asosiy vazifalari. Anderryting va qimmatli qog‘ozlarga obuna bo‘lish. Venchur kompaniyalarga kapital tikadigan firmalar va ularning o‘ziga xos xususiyatlari. Axborot xizmatlarini taqdim etuvchi firmalar.

20-mavzu. Moliyaviy tashkilotlar va moliyaviy infratuzilma

Davlat moliyaviy muassasalari. Nodavlat moliyaviy muassasalar. Markaziy banklar va ularning asosiy funsiyalari. Ixtisoslashgan moliyaviy vositachilar. Ularning o‘ziga xos xususiyatlari va vazifalari. Mintaqaviy va butun dunyoviy moliyaviy tashkilotlar. Turli davlat hukumatlari moliyaviy siyosatini muvofiqlashtirishning zarurligi. Xalqaro hisob-kitoblar banki. Buxgalteriya hisobi va sud ishlarini hal etish jarayonlari. Moliyaviy instrumentlar savdosiga ko‘maklashuvchi hisob-kliring tashkilotlar. Moliyaviy tizim qatnashchilarining o‘zaro munosabatlarini nazorat qiluvchi idoralar.

21-mavzu. Moliyaviy hisobot: mazmuni, funsiyalari va uning turlari

Moliyaviy hisobotning mazmuni. Moliyaviy hisobot funsiyalari. Moliyaviy hisobot turlari: balans, moliyaviy natijalar to‘g‘risida hisobot, pul oqimlari to‘g‘risida hisobot. Moliyaviy hisobotga tushuntirish. Bozor va balans bahosi o‘rtasidagi farq. Aksiyalarning bozor qiymatining va ularning balans qiymatiga mos kelmasligining asosiy sabablari. Aksiyadorlik kapitali daromadliligi normasi yoki koeffitsienti.

22-mavzu. Moliyaviy hisobotlarda moliyaviy koeffitsientlardan foydalanish

Moliyaviy koeffitsientlar. Moliyaviy koeffitsientlar o‘rtasidagi o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqliklar. Rentabellik ko‘rsatkichlari. Aktivlarning aylanuvchanligi ko‘rsatkichlari. O‘z mablag‘i yoki qarz olingan mablag‘lardan moliyalashtirish yoki moliyaviy “dastak”. Moliyaviy leverij ko‘rsatkichlari. Likvidlik ko‘rsatkichlari. Bozor qiymati ko‘rsatkichlari. Moliyaviy koeffitsientlar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqliklar. Moliyaviy dastak samarasi. Foiz stavkasi va faoliyat siklining ROEga ta’siri.

23-mavzu. Pulning davriy qiymati va pul oqimlarining diskontli tahlili

Murakkab foizlar. Bo‘lajak qiymatni hisoblash. Moliyaviy kalkulyator. Turli foiz stavkalari bo‘yicha reinvestitsiya qilish. Qarzni uzish. Pulning keltirilgan qiymati va diskontlash. Pul oqimlarini diskontlash asosida investitsiyalash. Ko‘p sonli pul oqimlari. Bir necha pul oqimlarining bo‘lajak va keltirilgan qiymati. Annuitet va uning bo‘lajak qiymati. Annuitetning keltirilgan qiymati.

24-mavzu. Inson hayotida moliyaviy rejalashtirish

Umrbod sug‘urta shartnomasi. Sof keltirilgan qiymatni hisoblash. Inflyatsiya va pul oqimlarini diskontlash asosida tahlil qilish. Inflatsiya va bo‘lajak qiymat. Inflatsiya va investitsion qarorlar. Soliqlar va investitsion qarorlar. Keltirgan daromadi soliqqa tortilmaydigan qimmatli qog‘ozlarga investitsiya qilish.

25-mavzu. Moliyaviy risklar

Riskning mazmun-mohiyati. Riskni boshqarish. Riskka moyillik. Risk va moliyaviy qarorlar. Uy xo‘jaliklari duch keladigan risklarning turlari. Korxonalar duch keladigan risklarning turlari. Riskni boshqarishda hukumatning roli. Riskni boshqarish jarayoni: riskni aniqlash; riskni baholash; riskni boshqarish usulini tanlash; tanlangan usullarni amalga oshirish; natijalarni baholash. Riskni “o‘tkazish” variantlari: xedjirlash; sug‘urtalash; diversifikatsiya.

26-mavzu. Investitsion portfeli shakllantirish

Investitsiya portfeli. Investitsiya portfelin shakllantirish. Riskli investitsiyalar. Investitsiya portfelin shakllantirishga yondashuvlar. Investorning moliyaviy

imkoniyatlari, kutilayotgan daromad va tavakkalchiliklarning maqbul darajasi. Foydalilik funsiyasi va loqaydlik egri chiziqlari. Riskli aktivlar investitsiyasini tanlash. Samarali investitsiya tizimidan optimal investitsiya tanlash. Investitsiya tanlashda muqobil risk ko'rsatkichi.

"XALQARO MOLIYA" MUTAXASSISLIK FANI

1-mavzu. Jahon iqtisodiyoti rivojlanishida xalqaro moliya munosabatlarining roli

Xalqaro moliyaning umumnazariy asoslari. Xalqaro moliya munosabatlari rivojlanishining zaruriy shart-sharoitlari. Jahon iqtisodiyoti taraqqiyotida xalqaro moliya munosabatlarining tutgan o'rni. Xalqaro moliya rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Milliy iqtisodiyot rivojlanishida xalqaro moliya munosabatlarining roli va ahamiyati.

2-mavzu. Jahon iqtisodiyoti globallashuvi.

Jahon iqtisodiyoti globallashuvi tushunchasining mohiyati va uning asosiy jihatlari. Globallashuv jarayonining asosiy manbalari, omillari va rivojlanish bosqichlari. Globallashuvning milliy iqtisodiyot barqarorligiga ta'siri.

3-mavzu. Jahon moliyaviy arxitekturasi va xalqaro moliya tizimi

Jahon moliyaviy arxitekturasining mohiyati va tarkibiy tuzilmasi. Jahon moliyaviy arxitekturasi ishtirokchilari. Jahon moliyaviy arxitekturasi faoliyatining tamoyillari. Jahon moliyaviy arxitekturasi rivojlanishi. Xalqaro moliya tizimining mohiyati, tarkibi va rivojlanish xususiyatlari. Xalqaro moliya tizimining asosiy funksiyalari. Xalqaro moliya tizimini isloh qilish. Xalqaro moliya tizimidagi munosabatlarni tartibga solish.

4-mavzu. Xalqaro moliyaviy markazlar va ularning rivojlanish xususiyatlari

Jahon moliyaviy markazlari. Xalqaro moliya markazlari rivojlanishidagi asosiy bosqichlar, ularning shakllanish mezonlari. Zamonaviy jahon moliya markazlari. Ofshor moliyaviy markazlar. Ofshor moliyaviy markazlarning turlari va ular tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlar. Offshor moliyaviy markazlar bank seyflarining sirlari. Ofshor moliyaviy markazlarning qo'shimcha afzalliklari. Ofshor bank biznesining mohiyati. Ofshor banklar faoliyatini tartibga solish. Ofshor hududlarda ro'yxatga olinuvchi banklarning kategoriyalari. Rivojlangan mamlakatlarning xalqaro bank markazlari va noqonuniy kapitallar harakatini tartibga solish.

5-mavzu. Xalqaro moliya bozori va uning rivojlanish xususiyatlari

Jahon moliya bozorining mohiyati va funksiyalari. Jahon moliya bozori ishtirokchilari va tarkibi. Jahon moliya bozorining asosiy subyektlari. Jahon moliya bozorining rivojlanishi tendensiyalari va muammolari. Jahon moliya bozori rivojlanishiga xos xususiyatlar. Jahon moliya bozoridagi operatsiyalar. Moliya bozori instrumentlari va qimmatli qog'ozlar. Moliya bozori indikatorlari va modellari. Moliyaviy instrumentlar tahlili. Moliya bozori emitentlari va investorlari, ularning siyosati va roli. Moliya bozori institutlari, ularning faoliyati va roli. Moliya bozori saydo tizimlari. Moliya bozori risklarini boshqarish asoslari. Moliya bozorini muvofiqlashtirish va nazorat qilish asoslari. Xalqaro qarzli qimmatli qog'ozlar bozorlari. Xalqaro aktsiyalar bozorlari. Derivativlar va ular bilan bog'liq operatsiyalar. Xalqaro moliya bozori ishtirokchilari va ular qo'llaydigan tahlil usullari. Xalqaro moliya bozorini tartibga solish. Xalqaro moliya bozorini rivojlantirish borasidagi nazariyalar.

6-mavzu. Xalqaro valyuta operatsiyalari

Valyuta operatsiyalari va ularning iqtisodiy mohiyati. Valyuta operatsiyalarining turlari. Valyuta operatsiyalarini amalga oshirishga doir cheklovlar. Valyutani nazorat qiluvchi organlar va ularning faoliyati. Jismoniy shaxslarning valyuta boyliklari va ulardan foydalanilishi tartibi. Valyuta operatsiyalari bo'yicha hisobot tayyorlash. Joriy xalqaro operatsiyalar. Kapital harakati bilan bog'liq valyuta operatsiyalari. Muddatli valyuta operatsiyalarining turlari va ularni amalga oshirish tartibi. Market-meykerlar va ular faoliyatining mohiyati.

7-mavzu. Jahon valyuta tizimi va uning rivojlanishi

Valyuta tizimi va uning asosiy elementlari. Milliy valyuta tizimi. Mintaqaviy valyuta tizimi. Jahon valyuta tizimi va uning asosiy funksiyalari. Jahon valyuta tizimining rivojlanish bosqichlari va uning xususiyatlari. Parij, Genuya, Brettonvuds jahon valyuta tizimlari, ularning amal qilish xususiyatlari hamda inqirozining asosiy sabablari. Yamayka jahon valyuta tizimining o'ziga xos jihatlari va asosiy tamoyillari. Valyuta bloklari va ularning yuzaga kelishi. Yevropa valyuta tizimi. Yevropa valyuta tizimining asosiy elementlari va rivojlanish bosqichlari. Maxsus qarzdorlik huquqi (SDR) va uning amal qilish xususiyati.

8-mavzu. Xalqaro moliya tizimida valyuta risklarini boshqarish.

Valyuta risklari tushunchasining iqtisodiy mohiyati. Valyuta riskining turlari va yuzaga kelish sabablari. Valyuta risklarini xedjirlash amaliyoti. Valyuta riskini boshqarish usullari va ularning tasniflanishi. Tranzaksiya (bitimlar) riski va uni hisoblash tartibi. Strategiyalarni tanlash va natijalarni baholash. Risklarni boshqarish

amaliyoti. Operatsion risk va uning xususiyatlari. Operatsion risklarga ta'sir etuvchi omillarni hisoblash; operatsion risklarni strategik va dastlabki, joriy boshqarish. Translyatsion risk va uni boshqarish tartibi. Ochiq valyuta pozitsiyasi. Valyuta cheklovleri. Xorijiy valyuta zahiralarning diversifikatsiyasi. Iqtisodiy risk. Valyuta risklarini samarali boshqarish va tartibga solishning zamonaviy yo'llari.

9-mavzu. Moliyaviy derivativlar bozori

Moliyaviy derivativlar bozori, uni tarkibiy tuzilishi va rivojlanish tendensiyalari; forward kelishuvlari, fyucherslar, opsonlar va ularni tuzish shart sharoitlari. Foiz stavkasi svopi va uning o'ziga xos xususiyatlari. O'zbekistonda hosila moliyaviy operatsiyalariga yaratilgan shart sharoitlar.

10-mavzu. Yevrobozorlarning yuzaga kelishi va ulardag'i operatsiyalar

Yevrobozorlarning yuzaga kelishi va ularga xos bo'lgan xususiyatlar. Yevrobozorning tarkibiy tuzilmasi. Yevrovalyuta bozorlari va ularning rivojlanishi. Yevrokreditlar bozorining shakllanishi. Yevrokapital bozoridagi operatsiyalar. Yevrovalyuta markazlari. Yevrodollar bozorining rivojlanishi. Yevrovalyutalar bozoridagi ishtirokchilar. Yevroobligatsiyalar bozorining xususiyatlari. Yevrovalyuta bozorida depozit instrumentlari. Yevrovalyuta bozorini tartibga solish amaliyoti.

11-mavzu. Xalqaro korporatsiyalar xalqaro moliya tizimining subyekti sifatida

Xalqaro korporatsiyalarning yuzaga kelishi va ular faoliyatining mohiyati hamda uning xalqaro moliya taraqqiyotidagi o'rni. Xalqaro korporatsiyalarning savdo munosabatlari rivojidagi ahamiyati. Korporatsiyalarning xalqaro kredit va investitsiya munosabatlari rivojlanishiga ta'siri. Transmilliy korporatsiyalarning vujudga kelish sabablari, funksiyalari va tasniflanishi. Transmilliyashuv indeksi va uni hisoblash. Transmilliy korporatsiyalar globallashuv jarayonini harakatga keltiruvchi omil sifatida. Transmilliy korporatsiyalar faoliyat yuritish mexanizmi va ularning iqtisodiyot uchun afzalliklari. Transmilliy korporatsiyalar faoliyati rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari. O'zbekistonda transmilliy korporatsiyalarni shakllantirish istiqbollari.

12-mavzu. Xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlari

Xalqaro iqtisodiy integratsion jarayonlar. Xalqaro iqtisodiy integratsiya shart-sharoitlari va sabablari. Xalqaro integratsion birlashmalarning turlari. Xalqaro iqtisodiy integratsiyaning rivojlanish bosqichlari. Xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlari rolining ortib borishi. Hududiy iqtisodiy integratsiyalar bilan bog'liq muammolar va ziddiyatlar. G'arbiy Yevropada iqtisodiy integratsiya jarayonlarining

rivojlanish bosqichlari. Yevropa iqtisodiy hamjamiyatining institutsional tarkibi. Maastricht shartnomasi. Yevropa iqtisodiy hamjamiyatining Yevropa Ittifoqiga aylanishi. Yevropa Ittifoqida valyuta tizimi. Valyuta Ittifoqi va Yevro. Yevro dinamikasi va unga ta'sir etish omillari. Hududiy birlashmalarga xos xususiyatlari. Iqtisodiy rivojlanish darajasi turlicha mamlakatlarning hududiy integratsiyasiga xos xususiyatlari (NAFTA). Rivojlanayotgan mamlakatlar hududiy integratsiyasining xususiyatlari (MERKOSUR). Osiyo hududiy integratsiyasi xususiyatlari (ASEAN, ATES va h.k.).

13-mavzu. Xalqaro moliya tizimida xalqaro moliya institutlarining roli

Xalqaro moliya institutlarining tasniflanishi. Xalqaro moliya institutlari tomonidan bajariladigan asosiy funksiyalar. Xalqaro Valyuta Fondining maqsadi va faoliyatining mohiyati. Jahon banki guruhi va unga kiruvchi tashkilotlar faoliyati. Mintaqaviy valyuta-kredit va moliya tashkilotlari. O'zbekistonning xalqaro valyuta-kredit tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik aloqalari.

14-mavzu. Xalqaro moliya munosabatlarida tO'lov balansini boshqarish

To'lov balansining iqtisodiy mohiyati va uni tuzishning metodologik asoslari. To'lov balansining tarkibi. To'lov balansining ko'rsatkichlari va ularni tasniflash usullari. To'lov balansining turli ta'riflari. Bazis balans konsepsiyalari. Likvidlilik kontsepsiysi. To'lov balansini tartibga solishning asosiy usullari. Deflyatsion siyosat. Devalvatsiya. Valyuta cheklari. Moliya va pul-kredit siyosati. «Ko'rinnmas» operatsiyalar. Importni cheklash. Aktiv to'lov balansi. Passiv to'lov balansi. To'lov balansini muvozanatlash usullari. To'lov balansi taqchilligi va uni bartaraf etish yo'llari. Rivojlanayotgan mamlakatlarning to'lov balanslari. To'lov balansiga ta'sir etuvchi omillar va ularni boshqarish.

15-mavzu. Jahon moliya tizimi barqarorligini ta'minlashda xalqaro moliyaviy xavfsizlikning o'rni

Xalqaro moliyaviy xavfsizlikning mohiyati va milliy iqtisodiyotdagи o'rni. Moliyaviy xavfsizlikning asosiy tamoyillari va turlari. Jahon moliyaviy muhiti va unda xalqaro moliyaviy xavfsizlik holati. Xalqaro moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash borasida xalqaro hamkorlik aloqalari.

16-mavzu. O'zbekistonning xalqaro moliya tizimiga integratsiyalashuvi

O'zbekistonda tashqi iqtisodiy siyosat va uning asosiy tamoyillari. Xalqaro moliya tizimiga integratsiyalashuvning ustuvor yo'naliishlari. O'zbekistonning xalqaro moliya tizimiga integratsiyalashuvini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar tizimi. O'zbekistonda tashqi savdo operatsiyalarini rivojlantirish amaliyoti.

Mamlakatning xalqaro tashkilotlar bilan o‘zaro aloqalarini mustahkamlash masalalari. Xalqaro moliya tizimiga integratsiyalashuvda milliy moliya institutlarining roli.

ASOSIY VA QO‘SHIMCHA O‘QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi.-T.: O‘zbekiston, 1992-yil (O‘zgartirish va qo‘shimchalar bilan).
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-soni Farmoni. 2017-yil 7-fevral.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Kapital bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6207-soni Farmoni. 2021 yil 13 iyul.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida investitsiya muhitini tubdan yaxshilash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5495 sonli Farmoni. 2018 yil 1 avgust.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Davlat aktivlarini xususiyashtirish jarayonlarini yanada jadallashtirish to‘g‘risida”gi PF-6167 sonli Farmoni. 2021 yil 11 fevral.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Valyuta siyosatini liberallashtirish bo‘yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni. 2017 yil 2 sentabr.
7. Sh.Mirziyoev. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2018 yil 28 dekabr
8. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik o‘zbekiston davlatini birqalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisidagi nutq / Sh.M. Mirziyoev. – Toshkent: O‘zbekiston, 2016. - 56 b.
9. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 104 b.
10. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minalash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagagi ma’ruza. 2016 yil 7 dekabr /Sh.M.Mirziyoev. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 48 b.
11. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olajanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent: : “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.
12. Боди З., Мертон Р. Финансы. Учебник. Пер. с англ. — М.: “Вилямс”, 2007. - 347 с.
13. Malikov T., Olimjonov O. Moliya. Darslik. – T.: “Iqtisod-moliya”, 2019. - 920 b.
14. Malikov T.S. Moliya: nazariy asoslari. O‘quv qo‘llanma. –T.: “Nur Durdonalari”, 2021. – 296 s.
15. Malikov T. Moliya: amaliy jihatlar. O‘quv qo‘llanma. – T.: “Nihol-print”,

2022. -428 b.

16. Axunova E. Финансы. Учебник. Часть I. – Т.: “Iqtisod-Moliya”, 2019. – 320 с.
17. Aleshin V.A., Zotova A.I. Финансы. - Rostov n/ D: Feniks, 2009 g. – 346 str.
18. Ataniyazov J.X., Alimardonov E.D. Xalqaro moliya munosabatlari. Darslik. –Т.: “O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyat” – 2014. 432 b.
19. Боди З., Мертон Р.К. Финансы Пер. с англ. : Уч. Пос. – М.: Изд. дом “Вильямс ” 2009. – 320 с.
20. Бочаров В. В., Леонтьев В. Е, Радковская Н. П. Финансы: учебник. - СПб.: Питер, 2009. – 400 с.
21. Vahobov A., Malikov T. “Moliya: umumnazariy masalalar” o‘quv qo‘llanma Toshkent, “IQTISOD-MOLIYA”, 2008 y. 316 b.
22. Davydova L.V., Fedorova O.A., Korshunova G.V. Finansы v sxemax. 2008 g.
23. Malikov T.S., Vahobov D.R. Moliya chizmalarida. – Т.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2009 y, 660 b.
24. Malikov T.S. “Moliya: xujalik yurituvchi sub’ektlar moliyasi” O‘kuv kullanma /- Т.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2009. -288 b.
25. Malikov T., Xaydarov N., “Budget: tizimi, tuzulmasi, jarayoni” o‘quv qo‘llanma, Toshkent “IQTISOD-MOLIYA”, 2008 y, 84 b.
26. Нешитой А.С. Финансы, денежное обращение и кредит. Учебник. – М.: “Дашков и К”, 2010 г. – 592 стр.
27. Романовского М.В., Врублевской О.Б., Сабанти Б.М. Финансы. – М.: Изд. “Высшее образование ”, 2010 г. – 462 стр.
28. Ataniyazov J.X. Xalqaro moliya munosabatlari. Darslik. –Т.: «Iqtisod-molya», 2020. – 612 b.
29. Эскиндаров М., Звонова Е. Международные валютные отношения. Учебник. – М.: КноРус, 2020. – 542 с.
30. Frederic S. Mishkin., Stanley G. Eakins. Financial markets and institutions. Pearson. – 9th ed. 2018. – 808 p.
31. Paul R. Krugman. Maurice Obstfeld, Marc Melitz. International economics: theory & policy/Paul R. Krugman, Maurice Obstfeld, Marc J. Melitz. – 9th ed. 2018. – 782 p.
32. Поляка Г.Б. Финансы. -М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 703 с.
33. Лапуста М. Г., Мазурина Т. Ю. Финансы предприятий: учебное пособие. – М.: Издательство «Альфа-Пресс», 2009. – 640 с.
34. Ковалева В.В. «Финансы», - М.: Проспект, 2008. – 640 с.
35. Internet saytlari:
www.mf.uz
www.openinfo.uz
www.cer.uz
www.publicfinance.uz
www.lex.uz